

Тетяна БІЛАН,

orcid.org/0000-0002-7816-4481

кандидат філософських наук,

доцент кафедри культурології та мистецької освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) bilantaluk@gmail.com

ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ – СКЛАДНИК ВОЛОДІННЯ ЕМОЦІЙНИМ ІНТЕЛЕКТОМ

У статті констатовано, що особливості професійної діяльності педагога визначають становлення його не тільки як фахівця-професіонала у сфері освіти, але і як педагога-лідера, педагога-новатора, як особистості, що постійно розвивається, удосконалюється і допомагає самоактуалізуватися іншим. Зазначено, що лідер має володіти провідним впливом, здатністю виконувати головну роль в організації взаємодії між студентами, впливати на них та на групу в цілому, повинен бути наділений найбільш ціннісним потенціалом. У систему особистісно-світоглядних настанов лідера включаємо професійну Я-концепцію, емоційний інтелект, «базові цінності світогляду», когнітивні, мотиваційні, саморегулюючі, діяльнісно-поведінкові складові частини.

Акцентована увага на тому, що, формуючи емоційну сферу особистості майбутнього педагога, що володітиме лідерськими здатностями, водночас формуємо здатність до регуляції і саморегуляції, здатність відчувати внутрішній світ іншого, здатність співпереживати. У лідерстві обов'язковим компонентом бачимо взаємодію між лідером та групою людей, які взаємовпливають один на одного, змінюють себе й інших, досягають позитивних результатів при співпраці, є носіями спільних цінностей, ідей та цілей.

Лідерські здатності студентів – майбутніх педагогів – це в першу чергу автентична свобода та відповідальність, дієвість, самосвідомість, інтелектуальність, ерудованість, організованість, саморозвиток, самовиховання, самонавчання, доброзичливість. Зростаючий вплив лідера проявляється за таких його здатностях, як самодостатність, впевненість, відповідальність, незалежність, здатність адаптуватися до певних ситуацій, комунікативна здатність, емоційна врівноваженість, емоційний інтелект, самовладання – саме ці лідерські якості проявляються в діяльності студентського самоврядування.

Наукова новизна полягає у виокремленні аспектів лідерства, лідерських якостей як важливої складової частини володіння емоційним інтелектом, удосконаленні змісту лідерських якостей студентів, обґрунтуванні світоглядної позиції студентів при участі в студентському самоврядуванні як особистісній взаємодії в освітньому процесі, що безпосередньо вплине на результат: студент-лідер/вчитель-лідер/учень-лідер.

Ключові слова: *відповідальність, емоційне лідерство, лідерські здатності, лідер, моральність, особистість, самосвідомість.*

Tetiana BILAN,

orcid.org/0000-0002-7816-4481

Candidate of Philosophical Sciences,

Associate Professor at the Department of Cultural Studies and Art Education

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) bilantaluk@gmail.com

LEADERSHIP TRAITS OF FUTURE TEACHERS – A COMPONENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE

The article establishes that the peculiarities of the professional activity of the teacher determine his formation not only as a professional in the field of education but also as a teacher-leader, teacher-innovator, as a constantly evolving personality who also helps to self-actualize others. The article states that a leader must have a leading influence, ability to play a leading role in organizing interactions between students, influence them and the group as a whole, and should possess the most potential. The system of personality and outlook of the leader includes professional self-concept, emotional intelligence, basic values of worldview, cognitive, motivational, self-regulating, and behavioral components.

It is emphasized that, while forming the emotional sphere of the future teacher's personality, who will have leadership abilities, we simultaneously form the capacity for regulation and self-regulation, the ability to feel the inner world of another, the ability to empathize. In leadership, an indispensable component is the interaction between a leader and a group of people who interact with each other, change themselves and others, achieve positive results when working together, hold shared values, ideas and goals.

The leadership abilities of students – future educators – are first and foremost authentic freedom and responsibility, efficiency, self-awareness, intelligence, erudition, organization, self-development, self-education, self-study, benevolence. The growing influence of a leader is manifested in such abilities as self-sufficiency, confidence, responsibility, independence, ability to adapt to certain situations, communicative ability, emotional balance, emotional intelligence, self-control – these leadership traits especially are manifested in the activities of the student self-government.

The scientific novelty of this research is to highlight the aspects of leadership and leadership traits as an important component of exhibiting emotional intelligence, improving the core of student's leadership skills, substantiation of students' worldview in student self-government as a personal interaction in the educational process that directly affects the result: student-leader / teacher-leader / student-leader

Key words: responsibility, emotional leadership, leadership abilities, leader, morality, personality, self-awareness.

Постановка проблеми. У сфері сучасної освіти формується категоріальний «апарат» людини, спосіб її мислення, що втілюється в її дієвості, у способах взаємодії з іншими, з навколишньою дійсністю та у визначеності власної самозначимості, самоздійснення, здатності особистісно зростати. Актуальність проблеми визначена принципом студентоцентризму як засадичним для набуття студентами лідерських здатностей та їх реалізації в майбутній професійній діяльності, в їх становленні не тільки як фахівця-професіонала у сфері освіти, але і як педагога-лідера, педагога-новатора, як особистості, що постійно розвивається, удосконалюється, і допомагає самоактуалізуватися іншим. Лідерські якості необхідні студенту, майбутньому педагогу для здійснення педагогічної взаємодії з іншими суб'єктами освітнього процесу. Саме тому сучасна вища освіта має орієнтуватися на формування лідерських якостей студентів, завдяки яким майбутні педагоги уникнуть суперечностей між пізнавальним, виховним та розвивальним потенціалом емоційного інтелекту.

Коли беремо до уваги систему особистісно-світоглядних настанов лідера, то, крім раціонального, звертаємося до ірраціонального, а саме – емоційного інтелекту особистості, адже саме в ірраціональному вбачаємо когнітивні, мотиваційні, саморегулюючі, діяльнісно-поведінкові складові формування лідерських якостей. Максвелл, відповідаючи на питання «що таке лідерство?», наголошує, що «лідерство – це здатність набувати послідовників», це «вплив» на іншого (Максвелл, 2013). Під якостями особистості розуміємо її спроможність та потенціал, її властивість поводити себе певним чином та виконання нею певних видів продуктивної діяльності. Значимість формування лідерських якостей у студентів – майбутніх педагогів є вагомим аспектом підготовки майбутніх фахівців у сфері освіти. У змісті освітнього процесу закладені настанови професійної ментальності, раціональне та емоційне сприйняття у педагогічно-комунікативній взаємодії. На нашу думку, фахова підготовка майбутніх педагогів

повинна бути заснована на розумінні важливості застосування емоційної складової частини в предметній методиці як освітній технології, а звідси і прояв лідерських якостей студентів у володінні емоційним інтелектом. Прояв лідерських здатностей студентів безпосередньо пов'язаний із їх успішною майбутньою професійною діяльністю і дозволяє актуалізувати власні здібності та партнерів педагогічно-комунікативної взаємодії.

Аналіз досліджень. Формування лідерських якостей студентів – майбутніх педагогів базується на методологічних засадах філософії, психології, педагогіки. З'ясовуючи аспекти формування лідерських якостей студентів педагогічних спеціальностей, ми зверталися до напрацювань як українських, так і зарубіжних вчених. Теорії лідерства обґрунтовували у свої працях К. Левін, Д. Гоулман, М. Дафт, С. Кові, Дж. Максвелл; до осмислення особистісних складових лідерства звертаються вчені Н. Гончаренко, О. Краєва, І. Савицька, М. Савчин, проблему лідерства в освіті, розвиток особистості студента, студентське врядування досліджують О. Бабенко, О. Гузар, С. Покотило, В. Міляєва, С. Калашнікова, В. Рябченко, О. Романовський, Л. Червона.

Чимало вчених, які досліджують проблему лідерства наголошують на тому, що в науковій думці зустрічається більше, ніж 300 трактувань поняття «лідер», водночас немає єдності щодо обґрунтування лідерських якостей та їх формування під час підготовки студентів – майбутніх педагогів.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз лідерських якостей у студентів як складової частини володіння емоційним інтелектом на прикладі діяльності студентського самоврядування майбутніх педагогів та окреслити аспекти лідерства в цілому.

Виклад основного матеріалу. Методологія дослідження опирається на загальнонаукові принципи (системності, когнітивності), для висвітлення головних аспектів лідерських якостей використовуємо системний та інформаційний підходи, які забезпечили системну спрямованість аналізу

сутності лідерства, для досягнення мети використовуємо методи наукового дослідження: аналіз та синтез, аналогію, узагальнення, елементи порівняльного аналізу; теоретичний аналіз наукових джерел для виокремлення проблеми лідерських якостей у наукових дослідженнях; загальнофілософський метод дозволить нам визначити сукупність лідерських якостей як складової частини володіння емоційним інтелектом та виокремити аспекти лідерства у контексті діяльності студентського самоврядування майбутніх педагогів; метод сходження від абстрактного до конкретного дозволить визначити лідерські якості як складові частини володіння емоційним інтелектом.

Важливо в освітньому просторі (як системі, що у змісті зосереджена на цільові настанови освітніх процесів, в осмисленні й детермінації особистісного простору та взаємодії суб'єктів освіти) сьогодення зреалізувати складові частини освітньої системи: освітнє лідерство, емоційний інтелект, емпатію, компетентності особистостей, що задіяні в навчальному процесі, здатність керувати, дієвість, самонавчання / саморозвиток / самовиховання, які допоможуть учасникам педагогічно-комунікативної взаємодії усвідомити та розуміти власні емоції та емоції оточуючих, керувати своєю емоційною сферою, адаптивно вибудовувати власну поведінку у соціумі, легше досягати своїх цілей у взаємодії з оточуючими, відтворити взаємодію у системі «людина – людина».

Завдяки супроводу «емоційно свідомого лідера» інші комфортно взаємодіють один з одним. У них з'являються спільні ідеї, відбувається взаємонавчання, взаєморозвиток, «разом ухвалюють рішення і виконують завдання». Створюється «емоційний зв'язок, завдяки якому залишаються зосередженими, навіть під тиском серйозних змін або негараздів» (Гоулман, 2019: 39). І тоді шляхом від відчуття, що дає емоційна (афективна) емпатійність, через усвідомлення (когнітивна емпатійність) стану іншого може бути обрана тактика і стратегія лідера – технологія навчально-розвивально-виховної діяльності як взаємодії Я-лідера з Я-іншим. Самосвідомі лідери досягають «свої цінності, цілі та мрії», їх рішення збігаються з їхніми цінностями (Гоулман, 2019: 57). Слушною є думка професора В. Рябченка про те, що «базовою цінністю світогляду людини як істоти розумної і фундаментальною умовою безпечного існування та розвитку ноосфери є моральність», і «актуальності в умовах ноосфери набуває проблема відповідальності як «світоглядної цінності» (Рябченко, 2018: 74, 108). Світоглядно-ціннісне сприйняття особистості базується на відчуттях,

що основані на психоемоційних властивостях, що взаємодіють з емоційним розумом, з раціональними структурами, і звідси вбачаємо і певний дуалізм світоглядно-ціннісного сприйняття – внутрішня сила особистості та зовнішні впливи. Найважливішою складовою лідерства є «цілісність особистості», а це не те, що ми робимо, а те, хто ми є, наша система цінностей нерозривно пов'язана з нашою особистістю – це «навігаційна система», яка спрямовує на життєвому шляху». Як наслідок – цілісна особистість створює довіру, має величезний потенціал впливу, основа для високих моральних вимог, вона означає, що лідер не може вимагати від інших більше, ніж від себе, цілісність особистості допомагає лідеру бути надійним, а не просто розумним. Кожному лідеру даються «козири» – емоційна підтримка з боку послідовників (Максвелл, 2013). Ціннісний досвід вміщує реальні ідеали, норми, прагнення, на які особистість орієнтується і до яких прагне в процесі реалізації здатності особистості спонукати себе та інших до дієвості, активності. Загальновідомо, що у світогляді закладена смисложиттєва цінність, вимір духовної сфери особистості, усвідомленості значущості головних людських якостей і властивостей – і це дозволить закласти світоглядно-змістову основу у формуванні лідерських здатностей студентів – майбутніх педагогів.

Володіння педагогом емоційним інтелектом, лідерськими якостями, здатністю бути відповідальним, творити свободу «як усвідомлену необхідність» та, що важливо, застосовувати ці здатності у професійній діяльності – є свідченням продуктивної педагогічно-лідерської діяльності, ефективність якої «залежить не лише від його особистісних даних і характеристик, а й від особистої відповідальності лідера перед собою, колективом і вмінням знаходити спільну мову з людьми» (Бабенко, 2011: 289). У загальновідомих філософських трактуваннях понять «свобода» в основу покладена здатність діяти відповідно до власних цілей, які виражають можливу реальність. У психології свобода трактується як усвідомлена необхідність, як свобода вільного діяння, як виконання свідомо взятого обов'язку, насамперед, перед вищими цінностями: «Особистість, яка у своєму розвитку набула духовності й моральності, сповнює свободу вибору автентичною відповідальністю, відповідальне життя завжди осмислене» (Савчин, 2016: 155). Особистість, що здатна творити свободу і відповідальність, тим самим актуалізує потенційний сенс власного життя, стає повноцінно розвиненою, відповідальною та духовною особистістю. Максвелл визначає «кроки»

відповідальності: несіть відповідальність за те, ким ви є; за те, що вам підвладне; за те, що вам дано; і за тих, хто слідує за вами – саме таке творення свободи і відповідальності дозволить лідеру не стояти на місці, проявити здатність переконати інших слідувати за ним (Максвелл, 2013).

Важливою для нас є думка С. Калашнікової щодо аспектів побутування лідерства (як положення – статичний аспект, і як процес, дія – динамічність), в основу покладено «лідерські якості особистості». Статичність і дієвість феномену лідерства дозволяє нам вести мову про нього як соціальне явище, що детерміноване відповідними лідерськими якостями особистості, що приводить до «ефективної діяльності», формування «лідерських компетентностей» як своєрідного дієвого впливу на «власну діяльність та діяльність інших» (Калашнікова, 2010: 72). Серед компетентностей та здатностей майбутнього педагога вагомим значення набувають ті, що покладені в основу емоційної культури особистості – це, зокрема здатність проявляти професійно-особистісні і психологічні якості, необхідні для здійснення педагогічної діяльності, професійного саморозвитку та самовдосконалення; здатність визначати емоційний стан інших та регулювати власний емоційний стан, долати труднощі в педагогічній діяльності; контролювати діяльність, спрямовану на власний внутрішній світ, на «осмислення і аналіз власних дій», «демонструвати власний приклад у дотриманні загальнолюдської моралі», бути гуманним у розв'язанні педагогічних ситуацій; здатність до особистісної саморегуляції, самовираження і саморозвитку, готовність до професійного зростання. Формуючи емоційну сферу особистості майбутнього педагога, котрий буде володіти лідерськими здатностями, водночас формуємо здатність до регуляції і саморегуляції різних психічних станів, здатність відчувати внутрішній світ іншого, зокрема учня, здатність співпереживати, «зв'язок з людьми на емоційному рівні надає роботі більшої значущості» (Гоулман, 2019: 39). В основі лідерства в студентському середовищі вбачаємо таку організацію діяльності групи, завдяки якій досягаються спільні цілі, зреалізовується ціннісний потенціал, а в майбутньому успішний вчитель володітиме «здатністю до глибокого проникнення, розуміння і творення як власного духовного життя, так і світу його вихованця» (Краєва, 2016: 20). Лідер у такому середовищі має володіти провідним впливом, здатністю виконувати головну роль в організації взаємодії між студентами, впливати на представників та на групу в цілому, і найголовніше – лідер наділений найбільш ціннісним потенціалом. Відомо,

що вплив лідера на групу не є постійним, вплив може бути як зростаючим, так і знижуватися, залежно від взаємовідносин у груповій структурі, від прояву здатності впливу на інших, на вираженні внутрішніх інтересів, залежить від того, наскільки лідер здатен компенсувати недоліки, які проявляються в групі. Зростаючий вплив лідера проявляється при таких його рисах та здатностях: самодостатність, впевненість, відповідальність, незалежність, здатність адаптуватися до певних ситуацій, комунікативна здатність, емоційна врівноваженість, емоційний інтелект, самовладання. Отож у лідерстві обов'язковим компонентом бачимо взаємодію між лідером та групою людей, які взаємовпливають один на одного, змінюють себе й інших, досягають позитивних результатів при співпраці, є носіями спільних цінностей, ідей та цілей. Саме про здатності, що демонструють залежність між інтелектом, емоційною сферою і життєвим досвідом, веде мову Д. Гоулман, наголошуючи на тому, що саме здатності є основою емоційного інтелекту – здатності розуміти і розпізнавати свої і чужі емоції, а значить, наміри, бажання, почуття та здатність керувати емоціями і почуттями, впливати на свою поведінку та поведінку людей (Гоулман, 2018: 17). Надзвичайно важливим є розвиток емоційної сфери у структурі особистості майбутнього педагога-лідера, навчальна, а пізніше, і професійна діяльність якого відтворює взаємодію у системі «особистість – особистість», адже особистісно-особистісна взаємодія призводить до певної світоглядної позиції в освітньому процесі, що безпосередньо впливає на результат: студент-лідер – вчитель-лідер – учень-лідер. Супроводжуючи прояви активності майбутнього педагога-лідера, емоції є одним із механізмів внутрішньої регуляції діяльності, що дозволяє вести здорову професійну діяльність в майбутньому, адже за емоціями має йти регуляція, що призведе до не вигорання особистості. Звідси володіння емоційною сферою, розвиненість емоційного інтелекту допомагає майбутньому педагогу усвідомити та розуміти власні емоції та емоції оточуючих, керувати своєю емоційною сферою, адаптативно вибудовувати власну поведінку у соціумі, легше досягати цілей у взаємодії з іншими людьми. Тут принагідно наголосити, що лідерство «завжди має емоційну першооснову», варто «спрямувати колективні емоції в потрібне русло, створювати атмосферу дружелюбності й уміло боротися з негативними настроями», і для цього лідери повинні розвивати власний «емоційний інтелект – уміння управляти собою й стосунками з іншими людьми» (Гоулман, 2019: 24).

У сьогоднішні при формуванні особистості майбутнього педагога варто створити умови для розвитку лідерського потенціалу та здатностей взаємодіяти з іншими, постійного самовдосконалення, прояву організаторських вмінь, «формування лідерських якостей майбутніх педагогічних фахівців дозволить більш ефективно діяти самостійно та керувати колективом у різних ситуаціях, створити команду однодумців, які б плідно діяли для досягнення взаємних цілей» (Савицька, 2016). Принагідно можна зазначити, що в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, як і в більшості університетів України «партнерство зі студентами в університетському середовищі та залучення студентів до процесів врядування закладені на ціннісному рівні» (Червона, 2019: 127). У Франковому вищі реалізується стратегія лідерства при підготовці майбутніх педагогів, це виражається в особистісно-особистісній професійно-педагогічній комунікації викладачів і студентів, у впровадженні інноваційних технологій навчання, що сприяє формуванню лідерських здатностей майбутнього фахівця в сфері освіти, це і високий рівень компетентностей професорсько-викладацького складу, і, найважливіше, самоорганізація студентського середовища. В університеті діють студентські організації, які дозволяють студенту проявити лідерські якості: студентський ректорат, який є своєю саморганізацією університету і діє на підставі Статуту університету, Закону України «Про вищу освіту», Положення про студентське самоврядування та первинна профспілкова організація студентів діє на підставі статуту профспілки працівників освіти і науки та Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». В університеті діють такі органи студентського самоврядування: «Конференція студентів університету», «Студентський ректорат університету», «Конференції студентів навчально-наукових інститутів (факультетів)», «Студентські деканати». Студенти-лідери включені до приймальної і стипендіальної комісій, входять до складу вчених рад університету та інститутів (факультетів). Профком студентів та студентське самоврядування об'єднані у колегію студентського самоврядування: із «суб'єктно-об'єктної парадигми у відношеннях між студентами і університетом, в якій студентам відводиться перехід до суб'єктних відносин, де студенти розглядаються як повноправні партнери в освітній сфері» (Червона, 2019: 121). Розвитку лідерських здатностей серед студентів сприяє їх активна участь у громадському самоврядуванні університету, котрі завдяки студент-

ському самоврядуванню здійснюються у таких формах: студентський ректорат, студентські деканати, студентські ради. Студенти-лідери беруть участь в обговоренні та вирішенні проблем, що стосуються впровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання, науково-дослідної роботи, організації вільного часу у студентській молоді, здорового способу життя, проводять багато просвітницько-наукових та інших заходів, сприяють вихованню патріотизму, громадянської свідомості, духовних та моральних цінностей, пропагують здоровий стиль життя, сприяють створенню умов для вільного розвитку студентів шляхом їх залучення до різноманітних видів діяльності, представляючи університет у молодіжних організаціях поза межами навчального закладу. Студентське самоврядування діє на принципах добровільності, колегіальності, демократичності, законності, гласності – це є механізми розвитку лідерських здатностей, участь у студентському врядуванні дозволяє їм самовдосконалюватися, проявляти власну ініціативу, отримувати навички особистісної взаємодії.

Студент, що володіє здатністю до самореалізації (а за відомою ієрархічною пірамідою потреб А. Маслоу вона є найвищою), є гармонійною розвиненою особистістю, володіє зрілою мотивацією щодо майбутнього професійного вдосконалення/самовдосконалення, і ця здатність проявиться в майбутньому лідері, що працюватиме в педагогічному колективі. Важливим при формуванні лідерських здатностей студентів педагогічних спеціальностей є врахування парадигмального «підходу принцип-центричного лідерства» С. Кові, в основі якого бачимо такі фундаментальні здатності, як «справедливість, доброта, ефективність, продуктивність», і цілі, що «повинні надихати», «облагороджувати, звертатися до вищого» «Я» (Кові, 2008: 155). Парадигма принцип-центричного лідерства в своїй основі має чотири рівні, де в основу покладено самобутньо-ключові принципи: особистісний – надійність, міжособистісний – довіра, управлінський – делегування повноважень, організаційний – узгодження – і все це призводить до осмислення людини як вищої цінності, що зреалізовується на міжособистісному рівні, де ключовим принципом є довіра (Кові, 2008: 159). Максвелл перелічує здатності особистості, які мають бути пріоритетними при взаємодії «Лідер – Інший», називаючи їх «золота двадцятка» – це: «позитивна позиція», як здатність дивитися на людей і ситуації з позитивної точки зору; «висока енергійність», як здатність наполегливо працювати; «душевне тепло»,

«відповідальність»; «цілісність особистості», «добре ставлення до себе» – позитивні емоції до розуміння себе та інших людей; «учитися», як здатність вчитися в міру розширення обов'язків і збільшення обсягу роботи; «лідерські здібності» – вміння впливати на інших; «уміння бути послідовником», «відсутність особистих проблем», «уміння працювати з людьми» – здатність привертати до себе людей і сприяти їх професійному та особистісному зростанню; «почуття гумору»; «адаптованість» – здатність швидко відновлювати розумові та фізичні сили при виникненні проблем; «самодисципліна»; «творчий підхід», як вміння знаходити нестандартні рішення; «гнучкість»; «уміння бачити «загальну картину»»; «інтуїтивність», як здатність оцінити і «відчути» ситуацію (Маквелл, 2013). Завдяки особистісним якостям студент-лідер – майбутній педагог здатен мотивувати, скеровувати інших: майбутніх педагогів – педагогів – учнів – батьків до досягнення спільної навчальної, пізнавальної, розвивальної, виховної мети, до ефективної педагогічної діяльності.

Висновки. Самоусвідомленість студентом – майбутнім педагогом власного потенціалу, сильних і слабких сторін професійної Я-концепції забезпечує формування лідерських якостей, дозволяє проявити професійну компетентність та здатність позитивно ставитися до майбутньої професійної педагогічної діяльності, визначити освітні ціннісні пріоритети у взаємодії студент – студент, педагог – учень, педагог – педагог, педагог – батьки.

У набутті лідерських якостей майбутніми педагогами вагому роль відіграє студентське самоврядування, що зумовлює розвиток лідерського потенціалу та здатності взаємодіяти з іншими, постійного самовдосконалення, прояву організаторських вмінь, що дозволяє ефективно діяти самостійно. Студентське самоврядування діє на принципах добровільності, колегіальності, демократичності, законності, гласності, участь у студентському врядуванні дозволяє студентам

самовдосконалюватися, проявляти власну ініціативу, отримувати навички особистісної взаємодії. Студент-лідер має володіти провідним впливом, здатністю виконувати головну роль в організації взаємодії між студентами, впливати на представників та на групу в цілому. Зростаючий вплив лідера проявляється при таких його рисах та якостях: самодостатність, впевненість, відповідальність, незалежність, здатність адаптуватися до певних ситуацій, комунікативна здатність, емоційна врівноваженість, самовладання, емоційний інтелект. Ми саме в емоційному інтелекті (його складовими частинами визначаємо емоційну самосвідомість: уміння «зчитати» свої і чужі емоції; емоційний самоконтроль, емпатію, розвиток інших за допомогою відчуттів) як системі особистісно-світоглядних настанов вбачаємо мотиваційні, когнітивні, саморегулюючі, діяльнісно-поведінкові аспекти набуття лідерських здатностей особистості майбутнього педагога. Отож у лідерстві обов'язковим компонентом бачимо взаємодію між лідером та групою людей, які взаємовпливають один на одного, змінюють себе й інших, досягають позитивних результатів при співпраці, є носіями спільних цінностей, ідей та цілей.

В основі лідерських здатностей майбутніх педагогів вбачаємо професійну Я-концепцію, світоглядні орієнтири, «світоглядні цінності», особистісно-організаторські якості, імідж сучасного педагога, управлінські прояви лідерства в навчально-педагогічній діяльності. Лідерські здатності студентів – майбутніх педагогів – це в першу чергу автентична свобода та відповідальність, дієвість, самосвідомість, інтелектуальність, емоційний інтелект, ерудованість, організованість, саморозвиток, самовиховання, самонавчання, доброзичливість.

На основі висновків даної статті перспективою подальших досліджень є обґрунтування особистісно-особистісної взаємодії під час формування лідерських здатностей майбутніх педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко О. Розвиток лідерських якостей особистості за рахунок участі в органах студентського самоврядування вищого навчального закладу. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2011. № 4(49). С. 289–293.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків : Віват, 2018. 512 с.
3. Гоулман Д., Бояціс Р., Маккі Е. Емоційний інтелект лідера. Київ : Наш формат, 2019. 288 с.
4. Калашнікова С. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства : монографія. Київ : Київськ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. 380 с.
5. Кови С. Лідерство, основанное на принципах. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2008. 400 с.
6. Краєва О. Особливості психологічної моделі успішного вчителя в контексті розгляду проблем лідерства. *Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України». Тематичний випуск «Університет і лідерство»*. 2016. № 4 (додаток 1). С. 20–22.
7. Маквелл Дж. Воспитай в себе лидера. Минск : Попури, 2013. 272 с.

8. Рябченко В. Університетське середовище та його вплив на розвиток особистості студента: актуалізація проблеми з позиції світоглядно-компетентнісного підходу. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2018. № 2(6). С. 72–116.

9. Савицька І. До питання формування лідерських якостей майбутніх учителів. 2016. URL : http://visnyk.chnpu.edu_dl=3035.

10. Савчин М. Здатності особистості: монографія. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 288 с.

11. Червона Л. Участь студентів в університетському врядуванні: український досвід. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2019. № 2(8). С. 119–132.

REFERENCES

1. Babenko O. Rozvytok liders'kykh yakostey osobystosti za rakhunok uchasti v orhanakh student-s'koho samovyraduvannya vyshchoho navchal'noho zakladu [Development of leadership qualities of the personality due to participation in student self-government of the higher educational institution]. *Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade*. 2011, Nr 4 (49), pp. 289–293 (in Ukrainian).

2. Goleman D. Emotsiynnyu intelekt [Emotional intelligence]. Kharkiv: Vivat, 2018, 512 p. (in Ukrainian).

3. Goleman D., Boyatzis R., McKee E. Emotsiynnyu intelekt lidera [Emotional Intelligence of a Leader]. Kyiv: Nash format, 2019, 288 p. (in Ukrainian).

4. Kalashnikova S. Osvitnya paradyhma profesionalizatsiyi upravlinnya na zasadakh liderstva: monohrafiya [The educational paradigm of leadership professionalization of management: monograph]. Kyiv: Kyivs'k. un-t im. B. Hrinchenka, 2010, 380 p. (in Ukrainian).

5. Kovi S. Liderstvo, osnovannoye na printsipah [Principled Leadership]. M.: Al'pina Biznes Buks, 2008, 400 p. (in Russian).

6. Krayeva O. Osoblyvosti psykholohichnoyi modeli uspishnoho vchytelya v konteksti rozhlyadu problem liderstva [Features of the psychological model of a successful teacher in the context of consideration of leadership problems]. *Theoretical and scientific-methodical journal «Vyshcha osvita Ukrayiny»*. Thematic issue «Universytet i liderstvo», 2016. Nr 4 (Appendix 1), pp. 20–22 (in Ukrainian).

7. Maxwell J. C. Vospitay v sebe lidera [Developing a leader within you]. Minsk: Popuri, 2013, 272 p. (in Russian).

8. Ryabchenko V. Universytets'ke seredovyshe ta yoho vplyv na rozvytok osobystosti studenta: aktualizatsiya problemy z pozytsiyi svitohlyadno-kompetentnisnoho pidkhodu [University environment and its impact on student's personality development: actualization of the problem from the standpoint of the worldview-competence approach]. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal «Universytety i liderstvo»*, 2018. Nr 2 (6), pp. 72–116 (in Ukrainian).

9. Savyts'ka I. (2016) Do pytannya formuvannya liders'kykh yakostey maybutnikh uchyteliv [On the issue of forming leadership qualities of future teachers]. 2016. Retrieved from http://visnyk.chnpu.edu_dl=3035 (in Ukrainian).

10. Savchyn M. Zdatnosti osobystosti: monohrafiya [Abilities of a Personality: Monograph]. Kyiv: VZ «Akademiya», 2016, 288 p. (in Ukrainian).

11. Chervona L. Uchast' studentiv v universytets'komu vryaduvanni: ukrayins'ky dosvid [Student Participation in University Governance: The Ukrainian Experience]. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal «Universytety i liderstvo»*, 2019, Nr 2 (8), pp.119–132 (in Ukrainian).